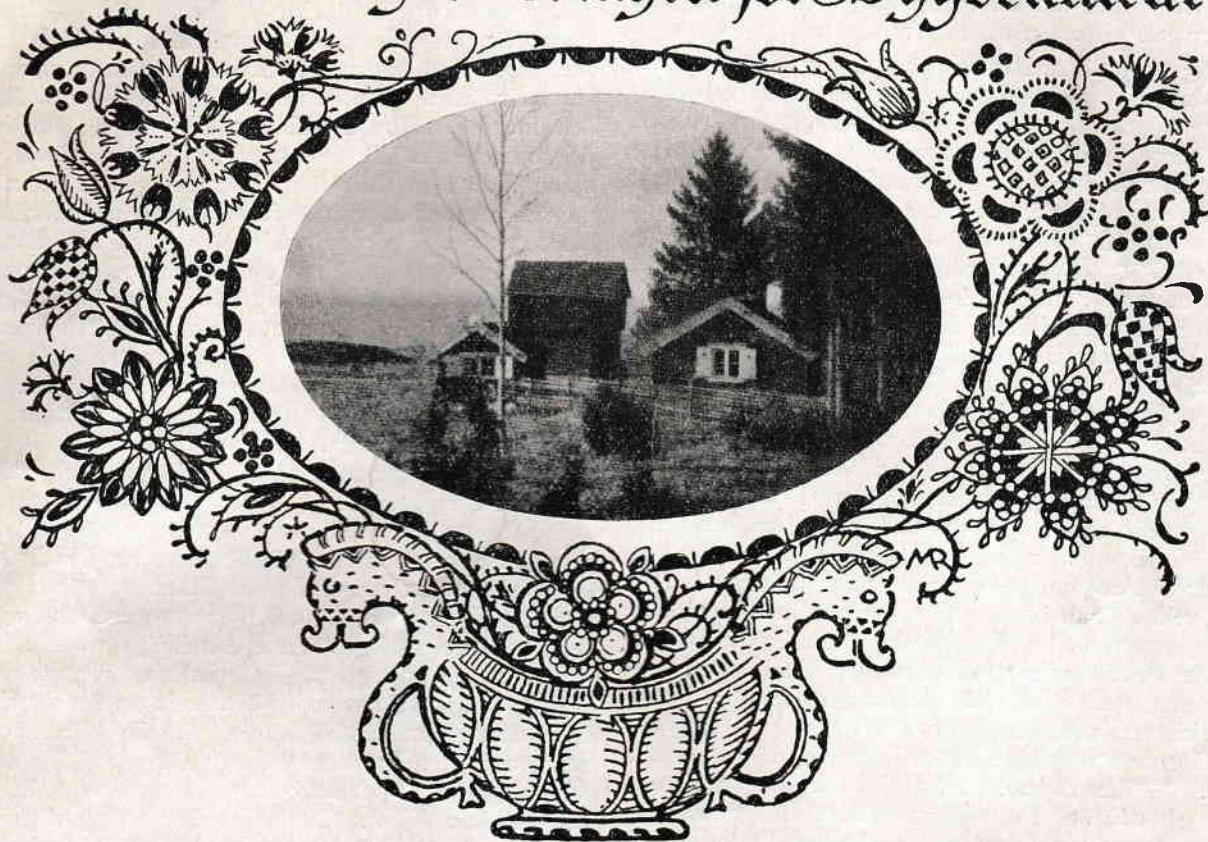

HEMBYGDEN

organ för
Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur

Red. och ansv. utgivare
ERNST GRANHAMMAR,
Red.-adr. Stockholm 50
Redaktionskommitté
Arkit. E. L. son RUDSKOG,
DAN DANIELSSON, m. fl.

ETT ORD TILL SVENSK UNGDOM

FORNTID OCH FRAMTID AV FREDRIK NYKANDER.

På tal om fornminnessällskap och kulturella föreningar hör jag ett fränt ord: Baksträvarverksamhet! Och jag ser axelryckningen, som åtföljer tillmålet. Vidare säger klandraren: Se icke tillbaka, se framåt! Vad ha vi med allt det gamla att göra? Det är dött och ruttet. Lev i nuet, för framtiden!

Högvisa nutidsmänniska, hör på mig! Baksträvarverksamhet! Fornforskaren spejar bakåt genom tiderna för att finna och bevara, för att lära av det, som timat — och sedan lära andra. Nuet är ofärdigt, fullt av födslovånda, framtiden är hopp, aning, icke mer. Men det förflutna är färdigt, ett arv, på gott och ont. Vi må välja det bästa därav, väl förvalta det. Av framtiden kunna vi icke taga arv. Av ännu otimade händelser kunna vi ej draga lärdomar. Framtiden är en skärm. Nuet är en plebej, som förgätit sina anor. Den andliga förnedringen är påtaglig, värst i världsbrandens länder, men även i Sverige. Vart tog det härliga svenska kynnet vägen? Stoltheten, munterheten? Högsintheten, ridderligheten? Men allt detta finnes i skrifterna om forna sekler. Jag säger dig, ungdom, läs dem! Lär dig ridderlighetens ande! Alla må vi bliva andens karoliner, som gå till storms mot själspestens barbarer. Jag manar dig, ungdom, antag hjältesjälarnas skick! Avlägg vekligheten, bliv stark i hug och handling! De lägsta intressen försumpa karaktärerna. Upp till kamp mot denna folkandans förträskning! Den glada självmedvetenheten, dådlynnnet, hederligheten, allt är ett det skönaste arv, ett dyrköpt arv, samlat och givet av hänsovna släkten, som offrat, lidit till blods och bane. Skulle vi icke sträva tillbaka för att hämta dessa skatter åt våra själar? Förvisso! Otacksam är den annat tänker. En dåre är han. Mod, hugstorhet, dödsförakt, till skänks få vi dessa goda egenskaper, följa vi fäderna i deras liv, låta vi oss smittas av deras handlingssätt, såsom det ädlast ter sig.

Dessutom, okunnighet om det framfarna är en oförlätlig brist, ty av förr beror nu. Den, som är ovetande om sina fäders öden och sedvänjor, om deras bygd och bo, är främling för sitt jag. Flod, lär känna din källa, träd, lär känna din rot! Först när du står vid din egen vagga, förstär du dig själv. Därför, giv vård och vakt åt fornkunskapen! Denna har nutildags en nyvår. Sällan gjordes så många fornfynd, förklarades så många jordgåtor. Vi leva i forskningens festtid, då urgamla ting, länge dolda, bli fulldagade. Skuggorna få röster. Och vi skulle göra oss döva för dem! Ingalunda! Störst av allt välde vare vettets. Var icke nyfiken, men vetgirig! Syssla ej med nuets alla småting, syssla med det, som likt en högtidsgåva skänkes dig av fädernas händer! Forntiden giver erfarenhet, visshet. Så var allt funtat, så fogat. En hel människovärld stiger i ljuset, betin-

gande vår egen. Inser du vikten häri? Eller talar du ännu med förakt om bakåtsträvarverksamhet?

Du svarar helt obesvärat: Följ med tiden! Motsätt dig icke utvecklingen!

Jag genmäler: Du tyckes ej förstå mig. Tiden är så tarvlig, att den icke är värd att man följer med den. Den är hänsynslöst roffande, hejdlöst vinande, idealmördande. Stanna i besinning! Gå icke i flock och farnöte, välj självständigt din väg! Bliv icke tidsandans slav, bliv dess herre! Bliv herre över dig själv, född i en dålig tid! Bliv det genom att sätta upp härliga mönster från forna dagar, mönster, som hållit provet inför århundradens kritik, historiens dom! Utveckling! Vad som kallas nytt är grundat på gammalt, fastän det framträder i förr osedd form. Så länge har världen stått, att alla urämnen slösats. Det är blott fråga om, huru dessa krafter skola brukas. De äro både goda och onda. Vem är icke en rätt utvecklings vän? Öppna luntornas pärmar, låt de visa stämmorna tala.

Nu ser du beklagande på mig och ropar mig rakt i ansiktet: Gengångare!

Jag uppfattar detta ord som ett ärenamn. Gengångare! I forntidens rika värld trives jag, där är luft starkare, andarne väldigare. Människorna ha större mått än nu, deras handlingar voro friskare, djärvare. De voro ofega, kände den heliga vreden. De vågade kräva upprättelse för kränkningar, voro dock ej oförsonliga. Efter envig kunde de trycka sin fiendes hand, svära fostbrödralag. De älskade, hatade helt, voro inga halvmänniskor. De voro högtidliga och enkla, bistra och lekfulla. De offrade allt för sitt land, sin frihet. Jag håller dem i ära, vill sätta dem som förebilder för det släkte, vilket nu i dådlöshet och flabb växer upp. Deras exempel ha hänföra makt. Må de gå igen! Må de förnyas i nutidens ungdom! Till denna säger jag i trosviss envishet: Möt upp på idealens blå höjder! Skyll icke slappt på nutidsandan! Det är lika skamligt som bekvämt. Tag det stora, ljusa svenska folkarvet! Låt dig helgas därav! Välj din bildare i forntidens ädla man och kvinna! Sitt vid Sagans källa, lyssna och lär! Saga kommer att säga. I hedenhös sades en händelse från man till man, innan den upptecknades. Kraftord om kraftgestalter. Dessa berättelser handla om en verklighet, så storslagen, vidunderlig, att ordet saga sedermera fått betydelse av något otroligt. Uppdiktade sagor förordar jag ej, men väl de gamla, nordiska, med ordets skal kring livets kärna, frisk än i dag. Måhända har något borttagits, tillagts under seklernas gång, ty många munnar ha talat. Men det väsentliga är sant, var därom viss, stommen är fast.

Vila i sagan, du jäktade människobarn, hämta germansk urkraft för den ödesdigra livsleken! Försmå

allt det tryckta kram, som bjudes dig av massfabrikanten, vilka falskt kalla sig kulturbringare! De äro tankekräk, skadedjur, vilkas inställsamhet icke kan rädda dem från förkastelse. Läs ej allt, som luktar trycksvärta! Skönlitteraturen har blivit fulllitteratur. Det beprisade aktuella har föga värde, födes ena ögonblicket, dör det andra. Knäböj ej för dagsländen, men beundra örnen, som flög i går och flyger i morgon!

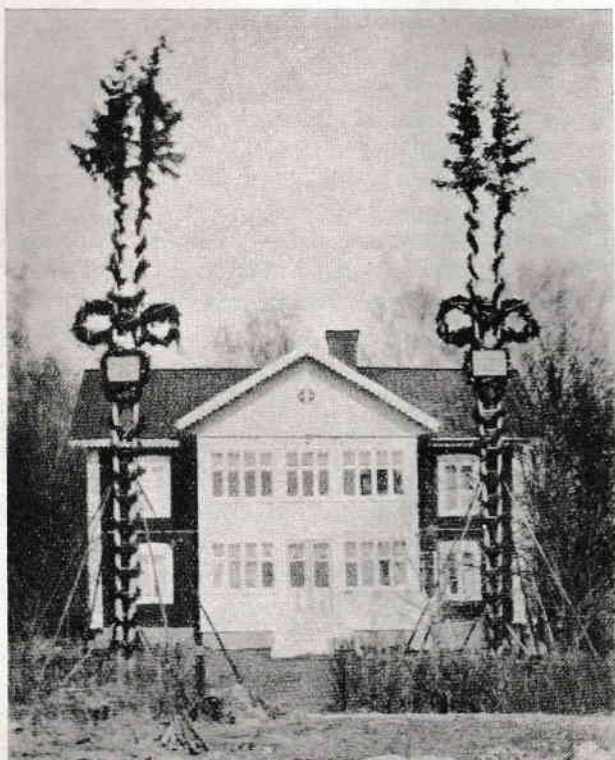
Läs mytologi, saga, hävd! Där möter du undret, äventyret, den gåtfulla händelsekedjan. Din fantasi

mättas med härligheter. Folköden äro sällsamma, aldrig tråkiga, men spännande, häpnadsväckande, du lever med i allvar och skämt, ty historien har ock sin dråpliga humor, du uppfriskas till den grad, att du utropar: Detta är värdig läsning för en svensk!

Materien förträskar, men förändligande ger lycka. Höj dig, svenska ungdom, i andlighet! Bliv ett härligt framtidsfolk, ljust i sinnet! Gå hela veckan i söndagslynne! Väx hälsorodnande i minnenas stjärkande sol!

K R Y C K E S T Å T.

ETT SOMMARMINNE FRÅN VÄSTMANLANDS SKOGBYGD AV SVEN KJERSÉN.

— "Kryckje-resningen", visst ska 'an vara me på de!...

Det fanns intet annat val. Jag måste till sist ge efter för de enträgna påtryckningarna, allra helst som jag länge, men hittills förgäves, väntat på tillfälle att få bevittna en sådan tilldragelse. Möklintaborna ha nog med levande känsla skildrat förloppet, dels i den form de gamla minnas det från sin barndom, dels sådant det nu framträder, sedan den vackra seden för omkring tolv år sedan återupptagits i en gestalt som nog i det närmaste motsvarar den ursprungliga. Men den mest åskådliga framställning kan som bekant inte ersätta ett åsyna bevittnande, även om verkligheten ibland har en böjelse att bedraga förväntningarna. — Den här gången medförde emellertid självupplevelsen ingen som helst missräkning.

Så gick jag i söndagens stillhet och ljus de kända stigarna över gården och hagar bort till byn nordväst om Storsjön, där kryckegranen nu skulle resas på den blivande brudgummens gård. (Seden föreskriver nämligen här, att "kryckan" vid första lysningsdagen reses framför brudens hem — och som här också hade skett — och den andra eller tredje framför brudgummens. Det gäller alltså att vid varje dylikt tillfälle uppsöka två tvillinggranar, eventuellt -björkar.)

Allteftersom jag nalkas målet, ökas nu de vägfärandes antal, och man behöver inte spörja efter anledningen till den osedvanligt livliga trafiken. Cyklarna susa förbi i långa rader; det är ungdomen som måste åka, medan gamlingar och barn gå till fots, de senare hand i hand i små näpna, ivrigt pladdrande klungor. Och var gård står nu tyst drömmande med kvällsblanka fönster, står fredsamt lämnad åt sig själv mitt i syrendoftens berusningstid.

Längst ner i bygatan är samlingsstället. Vilket rörligt liv över hela den vida färgården! När såg man en dylik självmant samlad folkmassa utan föregående officiell inbjudan till "stor sommarfest"; när förunnades man i verkligheten bevittna en dylik äkta folkförlostelse utan vare sig kommittéer eller "benägen medverkan" — framförallt utan teaterbönder: folk som i all välmening ska föreställa svensk "allmoge" av forntid och nutid! — Nå, visst skymtar man också här en del utklädda. Men inte fler än som hör till för att ge lämplig krydda åt anrättningen. Där jagar t. ex. en utklädd käring i pilande fart en pojke mellan folkmassorna. Och här komma själva "kära far och mor" med sin "hympe!" (= pojkvasker) värdigt klivande över gården. Kära far bär skinnpäl och en gammal kaskett med hög ståndare och naturligtvis en stadig enpåk. Och kära mor är utklutad i en uråldrig helgdagsstass med storblommig schalett och bär dessutom skräpuk för ansiktet, som nog kan behövas för att skyla... mustascherna. Pojken har en slags grön tomtevisdräkt, dock utan skägg. Inne i stallet pågå förhandlingarna mellan förriddarna och kryckekörarna, samtliga klädda i hög hatt, prydd med ett brett band, samt i frack av 1860-talssnitt. Alla dessa medverkande äro rekryterade ur byn och utbyta förtroliga

eller uppsluppet skämtsamma hälsningar var de draga fram. Inne i mangården trakteras nu spelmännen före strapatserna, medan glammet och stojet alltmer sväller ut mellan de grå fähuslängorna. Men i de fredade hörnen beta draghästarna i lugn förbidan, och de äro ståtligt utstyrda med sirat grönt i lokträna och med de finaste pappersremсор både i man och pannlugg. Undra då på, att en flicka måste gå fram och kyssa en av pållarna mitt på nosen. Det är ju hennes egen "Stjärna" vetja!...

Något åt sidan ligger "kryckan" på sina hjulunderreden, väntande att forslas till sin bestämmelseort. Den är ovanligt lång: 62 fot, som gör ungefär 20 meter — och består som vanligt av en s. k. tvillinggran (tvänne stammar med gemensam rotända). Kryckan skall numera vara kvistad och barkad ända upp till de båda kvarlämnade topqruskorna, c:a 2 m. långa.

Förr skalade man i denna trakt träden endast till ungefärlig jämnhöjd med manbyggnadens kroppås, men lämnade återstoden helt orörd, så att kryckan, sedd från husets baksida, tedde sig som två naturligt vuxna träd skjutande upp över hustaket.

Den är virad med två tjocka gröna slingror av syren, björk, rönn, enris m. m., som göra sig utmärkt vackert mot de glattgula stammarna. I slingorna äro instuckna en mångfald brokiga pappersremсор. På c:a 10 meters höjd sitter "lyktan". Den är en låda med transparent framsida och innehåller ett ljus. Genom att förse kryckan med påspikade stegpinnar kan man ännu sedan kryckan blivit rest nå lyktan för att tända ljuset. Det röda, genomlysande papperet utformar en enkel välgångsönskan. I detta fall:

Johan och Hilda Lyckönskas!

Den tvärså, på vilken lyktan fästes, prydes dessutom före resningen med två väldiga kransar med fladdrande blågula band.*

Nu, framemot 9-tiden på kvällen, nalkas äntligen stunden för uppbrott. Spänningen når sin höjdpunkt. Den stora lövade spelmannskrindan har gungande kört fram på bygatan och håller nedanför mangården, och bakom den ordnar sig det övriga tåget. Som spelmännen ännu dröja, söker den dråpligt utstyrda körsvennen mana dem till skyndsamhet genom egna trutande tonhärmmningar — till jublande förtjusning bland småpojkar som myllra kring fordonen. En närstående obehöring röjer sin åstundan att äntra ekipaget, men avvisas omedelbart genom den snarfyndiga upplysningen:

— Nej, si du, de här vagnarna är så gjorda, så de går så ogement bra te å gå bakåtter!

Där kommer äntligen musiken! — inte mindre än tre fioler och så klarinetten, det typiska Möklinta-instrumentet. Klarinettblåsaren... men se, är det inte självaste den nyvalde kommunalordföranden, samma dag korad till sitt ansvarsfulla värv!... Nå, det är ju härvidlag ingenting annat än gott att säga därom, att han redan från början vill, också i denna bemärkelse, framträda som den tongivande inför sin bygd.

Och så bär det iväg under sprittande musik (Kronobergarnas paradmarsch — men det blev äkta hembygdslåtar senare) — fram på bygatan mellan gula och grå väggar och gröna träd, blommande rönnar och syrener, — uppför den gamla fågatan med gärdsel på båda sidor och rågtegar och klöverbullar glindrande i det gyllene kvällsskenet och hela den öppna bygden ned mot sjön därbortanför. — Vilken rörelse, vilken syn med de egendomliga fordonen och så hela länga följet av högtidligt tysta "koxare" utefter vägbukterna! Kvällsljuset beskiner tavlan; och det har så gott sinne för färgernas spel. Och musiken klingar ut långt bakom de bortersta och hinner ändå före bort till brudgumsgården med bud, att nu komma de allt ändå med hela stäten. —

Se här den noggrant angivna ordningen i följet:

1. De två föriddarna, svartklädda, på svarta, pigga hästar;
2. musiken i sin lövskrinna;
3. "kryckan" med sin körkarl, som sitter framtill på granens rotända;
4. två kransbärare, utklädda;
5. "kära far och mor" med pojken; de åka i en ålderdomlig och smal schäs — som är lövad, samt ha den blommiga nattsäcken nedstuvad bakom sitsen;
6. eventuellt ytterligare "agerande"; samt
7. hela raden gemene "koxare", som under tiden alltmera ökas, tills den omfattar mellan fem- och sexhundra personer. — —

Litet på sidan om byn ligger brudgummens hem, en hög mangårdsbyggnad, rödmålad med vita knutar. Den synes vida omkring på sin höjd; och där svänger nu det långa tåget upp på gårdsplanen, mottaget av ivrigt hundskall och gluttande ansikten i alla fönster. Man gör halt och griper genast till spett och spade för att gräva en meterdjup grop åt den väldiga kryckan. Och allting sker under oavlatligt skämt; ibland kommer "kära far" för att beskäftigt leda och kommandera, ibland får ett helt spadtag mull och sand liksom händelsevis yra ut över folkhopen. Musiken spelar; föriddarna kretsas högdraget allvarsamma kring gårdsbyggnaderna, medan de utklädda gyckelmakarna sörja för att skrattsalvorna aldrig förtona.

Men nu visa sig de båda trolovade på den lövade förstubron, och de äro väl en smula bleka av spänning inför den högtidliga och storståtliga uppvaktningen; men man ser ändå, hur glädjen rör sig längst innanför, när de sida vid sida stiga ned på gården för att bjuda spelmännen på kaffe. Och då stäms den riktiga låten upp, en av socknens egna gamla brudmarscher, där tonerna träda fram med stor och bred och högtidlig klang, fast man hör hur de bara med yttersta möda förmå avhålla sig från att spritta åstad i svingande och yr springdans — precis som gammalfolket självt en gång i tiden... Och musiken drar upp för trappan med de trolovade, som brydda och lycksaliga låta sig ledas av de gamla tonklangernas jubel och högtidsbrus. — Och som nu gammalfolket

myser och ler mot dem, där de skrida fram genom den vikande koxarhopen! —

Äntligen har kryekan blivit rest. Det gick efter långvarigt och varsamt arbete med fem par "saxar" och ideliga, taktfasta "å hej då!" Långt nerifrån åkrarna har folk kommit med sina stenbördor för att fylla gropen. — Skyhög står tvillingstammen, väl dubbelt högre än takåsen bredvid, och så ståtlig och vacker med de yviga toppkronorna dunkla mot natt-himlen. Undra på, att det kommer ny klang i musik-tonerna inför den åsynen!

En dristig karl äntrar stegpinnarna och tänder lyktan. När han helskinnad åter nått marken, utbringas till sist ett leve för brudfolket och musiken spelar fanfaren.

Så är högtidligheten över, åtminstone till sin "officiella" del. Vi behöva bara tillfoga, att till den stora gården hör också en präktig logbyggnad; och där är nu hela golvet renfejat, väggstockarna döljas av björkrusor med bänkar nedanför, handklaveret hörs redan.... Och nu kan läsaren själv fortsätta! — Men, snälla ni Möklintabor, varför ska ni släppa

det där skrovliga, simpla bälgspelet innanför knutarna, när ni har den präktigaste, stilfullaste bygdemusik på många mils omkrets, en musik som ingenting hellre vill än stämma upp en polska eller vals till en livande svängom efter högtidligheten — men som alldeles självklart inte vill förnedra äkta klanger genom slik konkurrens, som ackurat är under dess (och Möklintas) värdighet. — Fast vi ska inte sluta så här surmodigt. Det må i stället bli omtalat till heder för hela den präktiga gamla bygden, att under alla dessa timmar som festen pågick, märktes i den stora folkskaran ingen annan sinness glädje och livaktighet än den naturligt framkallade. — Och detta är måhända att räkna som en likaså vacker och ovanlig företeelse som det nu skildrade förloppet av en återuppståndsen sedvänja däruppe i den avskilda odalbygden, där kornknarrrens ensamma nattläte ur djupa, sovande marker denna gång bjöds mig som det sista i ett fagert och ljusst sommarminne.

* Förf. har avsiktligt lagt sig vinn om denna omständliga beskrivning av kryekegranens utseende i förhoppning att hela den här skildrade sedvänjan på andra håll skall smitta till önskvärd efterföljd.

Å L Ä N D S S Å N G E N

AV J. GRANDELL.

Landet med tusende öar och skär
Danat ur havsvågors sköte
Åland, vårt Åland vår hembygd du är
Dig går vår längtan till möte.
Forngravars kummel i hängbjörkars
skydd
Tälja din tusenårs saga.
Aldrig förgäta vi fädernas bygd
Vart vi i fjärrled än draga.

Skönt är vårt Åland med fjärdar och
sund
Blånat av varljusa dagar
Ljuvt är att vandra i skog och i lund
I strändernas blommande hagar
Midsommarstången mot aftonröd sky
Reses av villiga händer
Ytterst i utskärens fiskareby
Ungdomen vårdkaser tänder.

Aldrig har Äländska kvinnor och
män
Svikit sin stam och dess ära.
Ofred oss hotat men segervisst än
Frihetens arvsrätt vi bära.
Högt skall det klinga vårt svenska
språk
Tala med manande stämma
Visa vår väg som en flammande båk
Visa var vi äro hemma.

BRÖLLOFSMARSCH FRÅN ÖSTERÅKER.

Enligt spelman Axelssons utsago lär denna marsch, eller rättare sagt gänglåt, ha spelats som brudmarsch ifrån läktaren (skullbräderna) i kyrkan vid de gamla ståtliga bondbröllop, som i vingåkersocknarna lär ha varit utomordentligt praktfulla. Bland Wallanders många tavlor ur allmogens liv och leverne, finnes en som föreställer brudföljets hemkomst från kyrkan i Östra Vingåkers (Österåkers) socken. Där synes spelmän och präst ridande framför bröllopståget, därefter brud och brudgum åkande. Förridarna ha redan anlänt till gården med bud om bröllopstågets ankomst. Efter brud och brudgum synes en väldig rad av åkande och ridande gäster och på förstugkvisten står värden med välkomstskålen, under det att ungdomarna roa sig med att fyra av salutkanonen.

Som förridare voro i allmänhet de gamla husarerna-knektarna tingade, som dagen och bröllopet till ära voro skrudade i full parad, med nykullrat remtyg och

valltrappor över sadlarna. Det var storvulet och pampigt på samma gång det var lekande och fagert, liksom låten här nedan — om den spelas rätt.

E. G—r.

Ösrligt och högtidligt

Spelad av Carl S. Axelsson, Håvstugan Floda sin S-a
Högtidligt av musiklär. Martin Andersson vid
stämmen i Håvstugan år 1924.
Reviderad av E. G—r.

NÅGRA TANKAR OM DRÄKTERNA OCH DANSEN

Redaktionen ställer sig här utom diskussionen t. v.

"Ungdomsringen" går kraftigt framåt. Förståelsen för dess arbete ökas i glädjande omfattning hos utomstående. Ändock kan det ej undgå att förvåna, att *resultatet* av ett tråget arbete blir så ringa. De gamla dräkterna skulle komma mera till heder, åtminstone för festbruk, och att den moderna dansen något undanhängdes från sitt herravälde. Ännu betraktas bygdedräkterna av den stora allmänheten såsom maskeradkostymer, som det väl kan vara vackert "att titta på", men som det ej skulle kunna falla denna allmänhet in att själv skruda sig i. Och danserna äro rysligt vackra och käcka, men de äro ju ändock bara till för uppvisning och icke för bruk i balsalonger. Och tänk vilket arbete, vilken excercis att lära sig den!

Dräkterna.

De värsta missförhållandena äro följande:

1. Det finnes inga regler som bestämma, vem som har *rättighet* att bära en viss dräkt. Om bygdedräkterna åter skola komma till heders ute i landet, så måste allmogen känna, att dräkten är ett *hedersplagg*, en *rättighet*, en *förmån*, att den är någonting, som tillkommer en viss trakts innevånare, för dem att bruka och vårda. Men då duger det ej för vilken som helst att *kläda ut sig* till skånepåg eller dellboske eller lek-sandskulla.

Nu hör jag invändningen: "Då skulle ju många av oss alls ej ha rättighet att bära någon bygdedräkt."

Därpå vill jag svara: De flesta stadsbor hava sina rötter på landet. Bestämmelserna borde kunna avfattas så, att allra flesta skulle kunna ha rättighet till någon dräkt. Men *någon* ordning måste det vara. Och de, som ändock skulle bli utan, de äro sedan många generationer stadsbor. De äro ej alls efter den friaste tolkning-allmoge och *hava ingen rättighet att kläda ut sig i allmogens dräkter*. Må de bära frack eller smoking på högtidsdagar och kavaj i vardagslag. Här måste *saken* gå före *personen*.

2. De dräkter, som bäras, måste *ovillkorligen vara äkta*. Detta är ej fallet, trots att jag vet, att "Ringens" ivrigt arbetar därför. Men allt fortfarande finner man, t. ex. vid *Ungdomsringens kongresser* (!) dräkter, som t. o. m. på långt håll synas vara falska, som ej bäras riktigt med oriktiga färger och stoffer, illa påklädda o. s. v. Man borde ej av falska hänsyn draga sig för en påpekning om saken. I nödfall skulle bärarna *uttittas*! Men det är verkligen någonting att hoppas i denna väg, så länge t. o. m. *hemslöjdsföreningarna* gå före med dåligt exempel?

3. Man strävar för variation beträffande bygdedräkterna. Jag vet, att det är svårt detta, och att man i många fall får vara glad, om man kan plocka ihop

så många plagg, att man får *en* fullständig dräkt. Men i sådana fall borde man ej draga sig för en försiktig och pietetsfull *utveckling* av dräkten för olika bruk. Dräktskicket bör ej betraktas såsom någonting en gång för alla fastslaget. Även på jorden har förändringar skett!

I många fall är det också så, att möjlighet till variation finnes som användes godtyckligt. Såsom exempel Skedevi* kvinnodräkt. Till denna användes två slags huvudbonader, huvudduk och bindmössa med stycke. De användas nu utan all åtskillnad. "Man kan ha vilket man vill." Och dock är det tydligt, att bridmössan och stycket är det högtidligare plagget, som borde reserveras t. ex. för bröllop och andra *mycket* stora fester. Huvudduken är det vardagligare plagget. Liknande förhållanden kan man helt säkert påvisa för de flesta av våra bygdedräkter.

Hur skall man nu kunna åstadkomma en förbättring i de ovan påpekade missförhållandena? Jag skall tillåta mig framlägga ett förslag. Förslaget går i kortet ut därpå, att "Ungdomsringen" skulle utarbета regler för de olika dräkternas rätta bruk. Dessa stadgar kunde lämpligen *antagas av distrikten* och *fastställas av "Ringens" styrelser*. De borde lända till efterrättelse åtminstone för "Ringens" medlemmar och skulle helt säkert så småningom bli normgivande för dräktskicket runt om i landet. Stadgarna skulle givetvis tillhandahållas i bokhandeln, av lokalorganisationerna, av hemslöjdsföreningarna o. s. v.

För att visa, hur jag tänker mig saken, följer här ett litet utkast till dylika regler.

R E G L E R

för X-sockens (härads o. s. v.) mans- (kvinno-) dräkt. Antagna av N. N. distrikt d. 0000. Fastställda av styrelsen för Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur d. 0000.

§ 1.

Rättighet att bära X-sockens (härads o. s. v.) mans- (kvinno-) dräkt tillkommer:

a. Personer, bosatta i — — —

b. Personer, födda i — — —, som ej äro *varaktigt* bosatta inom ort, för vilken fastställts annan dräkt.

c. Personer, vilkas föräldrar (eller endera av föräldrarna) äro födda i — — —, och sedermera ej flyttat till ort, för vilken annan dräkt fastställts.

Anm. För sådana orter, där invånarna mera allmän fortfarande vårda sitt dräktskick, böra ortens traditioner vara avgörande. Att få se en "utklädd" kulla, borde vara uteslutet!

§ 2.

X-sockens (o. s. v.) mansdräkt består av följande delar: Här följer en detaljerad redogörelse för de olika plaggen, helst med mönsterritningar (som gå att sy efter!) och med föreskrifter om plaggens rätta bruk.

* I Östergötland.

§ 3.

I de fall, då dräkten omfattat många olika plagg och en rik etikett varit rådande eller kan uppärbetas, infogas här en "Dräktalmanacka".

§ 4.

Bestämmelser om ändring av stadgarna o. s. v.

Dansen.

Folkdanserna äro nu uteslutande *uppvisningsnummer*. Då någon folkdansförening eller dylik sammanslutning anordnar ett offentligt samkväm, så består dansen alltid av två från varandra fullständigt skilda avdelningar, dels *uppvisningarna*, som huvudsakligen bestå av utomordentligt väl inövcade kadriljer med sparsamt inströdda svårare pardanser, och dels *den allmänna dansen*. Detta är enligt min mening *fullkomligt felaktigt*. Tag upp även de enkla pardanserna vals, hambo, mazurka och polka på uppvisningsprogrammen, så att vi få se, huru de rätte-

ligen skola utföras, och släpp lös även kadriljerna till allmänt bruk! Vad gör det, om deltagarna ej äro klädda i rött och grönt eller om de ej taga stegen precis så lika som ett gardeskompani. Huvudsaken är ju inte färgen eller det tekniska utförandet, utan deltagarnas nöje! Jag ber alla, som voro med, erinra sig stämningen på samkvämet i Göteborg eller på avslutningsdansen på dansbanan på stora gården! När vi togo danskar och norrmän och ålänningar vid händerna och ryckte dem med i kadriljerna eller när norrmännen skulle lära oss "Ormen lange". Inte gick det så bra precis, men nog var det hundra gånger roligare än uppvisningarna! Så skall det vara!

Ja, detta var nu mina tankar. Jag skulle vara glad, om jag kunde åstadkomma ett meningsutbyte. Jag vet, att många dela mina synpunkter, men också, att många ej göra det.

Stockholm i mars 1924.

Halvar Khennet.

V Ä R M L Ä N D S K A F O L K D A N S E R

FYRA NYUPPTÄCKTA DANSER INÖVADE AV JÖSSEHÄRINGARNAS DANSLAG

Som känt är äga vi här i Värmland ett stort antal vackra folkdanser, vilka på sista tiden förts fram av en hel del goda danslag. Ett av de mest energiska av dessa torde vara Jössehäringarnas i Arvika. Detta danslag icke blott dansar de gamla förut kända utan försöker även ytterligare utöka programmet genom att rädda från glömskan, de förut icke framdragna, ute i bygderna ännu kvarlevande resterna av folkdanser och folkmusik. Således ha de duktiga dansarna i Jösse härad på senaste tiden upptecknat och inövat icke mindre än fyra helt nya danser vilka kunna hänföras till gruppen "gillesdanser".

Från Köla socken är en gammal dans upptecknad, som går under det lustiga namnet "*Skarva*". Namnets ursprung är icke med visshet känt, men av själva dansens idé att döma, torde namnet komma av "skarva på et förut erhållet rus". "*Skarva*" dansades av två män, enligt utsago deltog även kvinnorna i dansen. Stående på ett ben mitt emot varandra med ett fyllt supglas emellan sig (två glas torde även ha använts) svänges det andra benet framåt och bakåt medan kroppen sänktes knyckvis vid viss takt i musiken. Den som nu var säkrast i att hålla balansen erhöi supen. Efter denna tur skedde omdansning med mazurkasteg. Musiken till denna typiska gillesdans är även upptecknad i Köla.

En annan gillesdans med det underliga namnet "*Skägg i loppa*" (på sina håll även "*Skävi loppa*") är upptecknad från Rexed i Gunnarstorp. Denna dans är en parodi på den svenska hallingen och dansades av kvinnorna sedan männen dansat hallingen. Ursprungligen har dansen säkerligen haft flera turer fast endast två äro bevarade. Dansen gick så till, att kvinnorna ställde upp i en stor ring, togo ett tag i kjolens underkant, bakvåden och framvåden, varefter kjolen drogs upp så att den kom att likna ett par byxor. Musiken är polka.

"Dansa på strå" är en tävlingsdans från Jösse härad, upptecknad av allmogespelmannen Oskar Eriksson i Arvika. Fyra strå läggas i kors på golvet, de dansande, fyra stycken, hålla varandra i händerna och hoppa över stråna med korssteg. Musiken är fyra fjärdedels takt.

I Eda socken har danslaget funnit en dans jämte musik, benämnd "*Fingerpolkan*" snarlik "*Klappdansen*" från södra Sverige. Den är en polka med figurer och karaktäristisk för Jösse härad.

I detta sammanhang kan meddelas att den berömda "*Jössehäradspolskan*", eller som den kallas här i Värmland "*Jösshärspsolskan*", dansas på Skansen helt olika än av jössehäringarna själva. Det har tvistats mycket om vilka som ha rätt, fast det ingalunda torde vara svårt att avgöra. Då Dahlgrens "*Värmlänningarne*" år 1846 antogs till spelning i Stockholm besöktes våra trakter av en dansmästare, som utan förståelse för det ursprungliga i icke blott denna utan även andra värmländska danser, gjorde skisser och inövade danserna. Den Jösshärspsolska, som nu dansas av folkets barn, vilka ha såväl tradition, förståelse och noggrann inövning är ju helt naturligt den rätta. Här om kan ju knappast mer än en verklig mening råda.

Jösshärspsolskan, som kommit direkt ur den gamla slängpsolskan, har säkerligen icke från början haft det s. k. Jössehärskastet. Detta har tydligen kommit till så, att då några i glädjen gjort ett "kytt", och så har en annan velat vara värre och till slut kom klackarne i taket, och Jössehärskastet var färdigt. Själva kastet och hjulningen som moment i dansen har varit olika i olika byar. I våra dagar finnes väl knappast någon "livad Jössehäring", som kan få klackarna i taket. De duktiga Jössehäringarnas danslag är dock inte långt ifrån toppunkten.

Frykdalspojken.

Oljemålning av Markus Larsson (i Nationalmuseum).

Å S K E V Ä R

DIKT PÅ NERIKESMÅL AV WALD. WAHLÖÖ

Ja sitter på min farstukvist
å sir i Esskogsglänta,
hur svarta mörn då dyker öpp
på himlens östra mur.
Di tätnär å di tornär sej,
ja sir, va en kan vänta,
ett bättre öskvär, ja ja men,
mä regn å hagelskur.

*

Än lyser vackra vita mörn
ve västra himlaranna,
åv solas gull förgylles grant
en kant åv mörnas vägg.
Men sola skymmes mer å mer
då kômmer stänk i sanna,
å blåst går fram i täppa mi
å ruskar i mi hägg.

*

Si — nu ä sola här igen.
Bak vita mörngardiner
ho skiner fram, fast åska går
å mullrar smått iblann.
Ren svala farit ur sitt bo
å gynum lufta viner,
mens husets fôlk på nytt gått ut
te fält å trögårslann.

*

Då blir så tyst, att minsta knätt
hörs ännu öpp te stuga,
en hör hur hästen hasar sej
mot spilta av å an.
Mä separatorn ner i bon
nu slamrade mi fruga,
nu hörde ja, att drängen nös
ner i mitt trögårslann.

*

E svala far mä hastit vin
in unner stugans gavel,
nu faller tunga droppar ner
från himlens svarta tak.
Nu skynnar fôlke inomhus,
då börjar "osa svavel" —
nu blecka då — å nu igen,
men än hörs inge brak.

*

Nog ä fäll åskevär branog
lik vreden hos e kvinnä,
då stormar fram mä blixst å dån
men svinner lika lätt.
När mörna farit så sinn kos,
då ä bra svårt te finnä,
att då va nödigt mä sånt brak
för tôcken uschel skvätt.

Per på Hea.

*

Då ä fäll bäst å dra sej in
bak ruter i kammärn,
för hagelskuren redan slår
mot skrällig fönsterplåt.
I ett i ett det bleckar nu,
när Thor går fram mä hammärn
mens regne strömmär ner ur skyn
som jättekvinnors gråt.

*

Åt norr nu mörna segla bort,
di dras åt sjön så sakta
allt längre blir imillan blixst
å dunder omigen.
Då klarnär mer och mer i nörn
nu kan en allt betrakta
då åskväre vara slut,
fast regne skvalar än.

Björn, Stenåldershövdingen.

eller

Öknebohäringar genom tiderna.

(Forts. fr. föreg. nr.)

Mannen åter hade med sitt skri beräknat, att han skulle få en del av älgköttet. Sin säkra plats lämnade han emellertid icke ännu. Någon sömn kunde dock inte komma ifråga för den natten. Han lossade sitt självtagna band och satte sig mera fritt på en gren, tänkande på sin färd: dess ändamål och utsikterna för framgång.

Innan vi följa honom härvid, vilja vi bekantgöra honom för läsaren. Han hörde till en stam, som hade sitt hem på åsarna i Turinge. Västerifrån hade människorna inkommit i socknen paddlande i båtar av urhålkade stammar. Det var länge, länge sedan dess, och endast svaga aningar funnos hos det då varande släktet om den första bebyggelsen på de högsta klintarna.* Nu fanns mycket mera av beboeligt land. Längre hade stammen haft sin boplatz på grusåsen vid nutidens Berga. Sjön Tu-

* Ett minne från denna första bebyggelse hittades för några år sedan av en nuvarande elev i Södertälje läroverk. Det utgjordes av en yxa, vars form dock var så dåligt utdanad, att tvekan kunde råda, om fyndet utgjorde en av naturen underligt tillskapad sten.

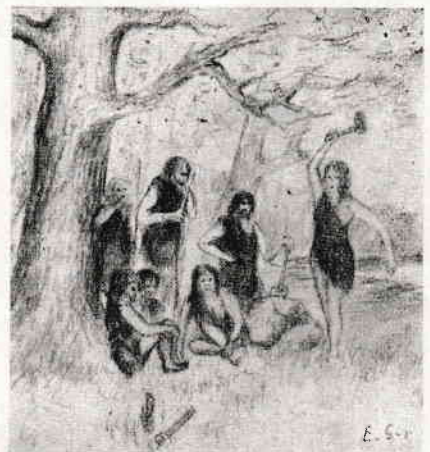
ringen, som den tiden var en vik av Mälaren, lämnade en ypperlig fiskeplats och den skogklädda åsen i norr skyddade mot nordanstormen och de ännu obehagligare anfallen av andra vid Mälarvikar boende stammar. Ett sådant anfall hade emellertid ägt rum för några år sedan. Många hade fallit i striden; men ännu flera hade släpats bort till träddom hos segrarna. Efter den tiden hade Björnarna, så kallades stammen, flyttat mera åtsöder och bodde stundom vid Nykvarn, stundom vid Brokvarn. Den stora Hökmossen var då en vik av Yngen, som även avbördade sitt vatten genom Kråkhoppedalen till Långsjön och Vallingen och icke såsom nu genom Turingeån vid Nykvarn.**

Björn hette även den unge mannen själv. Från stammens nuvarande tillhåll vid Brokvarn hade han en dag för några veckor sedan begivit sig utefter åsen söderut, alldeles som nu. Drivfjädrarna då voro enbart nyfilkenhet och äventyrslystnad. I början hade ingenting märkligt skett.

** En bland äldre turingbor allmän tro är, att Yngen haft utlopp åt detta håll. Genombrottet ovan Nykvarn skulle vara grävt.

Men när han nalkades den låglända mark, över vilken den nya landsvägen nu löper och som till för inte så länge sedan kallades Fjällängen, fick han plötsligt höra människoröster. Hastigt satte han sig i säkerhet bakom ett idgranssnår. När ljudet av rösterna varken närmade eller fjärmade sig, förstod Björn, att det kom från människor, som slagit läger. Försiktigt smög och kröp han nu närmare och fann, att ett antal män, som tydligen varit på jakt, nu lagt sig till vila på en liten plan i skogen. De äldre sutto eller lågo, men de yngre roade sig med att prova varandras krafter, vighet eller påpasslighet genom nog så våldsamma lekar.

Vad som väckte Björns undran var, att även två kvinnor voro med i sällskapet samt deltaga i lekarna. Detta senare brukade kvinnorna där hemma aldrig göra. Båda flickorna voro allt annat än föraktliga motståndare, och mer än en gång ljöd en rungande skrattsalva, då någon av de unga männen stöp i backen för ett krafttag av dem. Det var tydligt, att inte minst de äldre männen hade nöje av en dylik utgång.

Särskilt fäste sig Björn vid den ena av kvinnorna. Lika mörk och satt i växten som den andra var, lika ljus och reslig var denna. Rak och stolt gick hon mot sin antagonist och, när denne som oftast fick bita i gräset, ljöd hennes skratt så levnadsfriskt och utan elakhet, att Björn aldrig tyckt sig höra något dylikt.

Efter en stund drogo främlingar-

na bort mot sydost. Troligen tillhörde de någon stam, som bodde vid det stora havet österut. Sedan Björn vilat över natten på samma sätt vi förut skildrat, begav han sig hemåt. Bilden av den unga kvinnan kunde han emellertid inte komma ifrån. Om natten drömde han, att han såg henne kämpa och segra och att han deltog i hennes klingande skratt. Eller också såg han henne vackla för en alltför stark motståndare, skyndade till hennes bistånd och fick av en av det främmande folket ett slag, så att han tumlade och föll — i sin stråbädd hemma i kojan. När han var vaken, var hon ständigt i hans tankar. Han hade redan förut varit medveten om att han var man, men den känsla, vi nu kalla kärlek, hade han aldrig förut hyst.

Men hur skulle han kunna vinna henne? Så vilde han var, kände han henne stå så högt, att han inte kunde tänka på något våld. Och för övrigt, skulle sådant lyckats? Skulle han kunna rycka henne från hennes stamsläktingar? Det gällde kanhända, ja, troligen hans eget liv, men han måste försöka.

Allt det där tänkte Björn på, där han satt i eken. Han hade så när inte kommit att ge märke till en räv, som försiktigt smög sig fram för att få en läckerbit av den dödade älgen. Rävorna hade inte de bästa dagar då för tiden. Alla de större rovdjuren voro deras dödsfiender och föraktade icke alls de små läckerbitarna på deras bord.

Men nu stod solkonungen färdig att återkomma. Morgonrodnadens strålar lyste över nejden, där dagen glittrade från blad, barr och tuvor, bådande en ny vacker dag.

Björn skyndade ned och granskade vargarnas verk. De hade sin vana likt huggit för sig jämte blodet de ädlare inre delarna. Till sin glädje fann Björn dock, att flera köttiga delar återstodo. Hade han inte skrämt bestarna skulle även dessa ha strukit med.

Visserligen plägade Björn i vanliga fall därhemma inte gärna äta färskt rått kött. Nu tvekade han inte ett ögonblick innan han med tänderna högg in på ett med yxan urhugget stycke. Ett par andra bi-

tar stoppade han i sin ficka och fortsatte så vandringen mot det efterlängtnade målet. Av förut antydda skäl var denna emellertid mycket mera villsam än under förra dagen. När andra kvällen kom, märkte han väl, att han närmade sig bebyggda trakter. Han skymtade något, som han trodde vara en sjö, men kan kände sig trött och tog därför även nu nattvila i ett träd.

Tidigt följande morgon var han åter på benen. Det dröjde inte länge, förr än han befann sig på en för sörmländska förhållanden betydlig höjd med vidsträckt utsikt över ett större vatten. Det var Sandstuguhöjden vid Över-Järna kyrka han stod på, och vattnet var den grunda vik av Littorinahavet, som utbredde sig över stora delar av Järnasläppen.

När Björn hade kastat blicken åt väster, fann han att strax nedanför, där han stod, utbredde sig en ganska betydande boplat, där nutidens Ene ligger. Björn, som förut stått ganska öppet, skyndade att dölja sig bland buskarna. Där nere rådde liv och rörelse, och det var väl detta förhållande, som vållat, att han icke genast blivit uppmärksammas av människor eller av de kringspringande vaksamma hundarna.

Det var troligt, att här fanns den kvinna han sökte. Han hade ju icke funnit någon annan boplat förut, där hon kunde höra hemma.

För att erhålla bättre utsikt över lägret drog Björn sig krypande, nästan krälade på magen mera åt väster. I en grop med halvtäta buskar framför fann han en bra sikt över boplaten. Han märkte nu, att byfolkets brådska berodde på, att de voro sysselsatta med tillvaratagande av fisk, som de med nät av senor fångat under natten. Fångsten hade tydligen varit riklig och hundarna fingo sin rundliga andel därav. De hade följaktligen icke tid att iakttaga vad som försiggick uppe på backen i nordost.

Björn tyckte sig igenkänna några av männen från lekplatsen, men ingen av de båda kvinnorna såg han. Jo, där syntes verkligen den mörka flickan, som kom med ett kärll fyllt av fisk. Den han sökte kunde han

däremot inte finna. Han kände sig modfärdig. Inte blott över att hon ej syntes därnere — att hon fanns där, var han nu säker på — mer över den svaga utsikten att träffa och vinna henne från en så manstark stam.

Då öppnades dörren till en hittills slutet koja och ut trädde just den väntade. Hon hade i händerna ett par klumpiga vattenämbar, urhålkade ur trädstammar. Sina steg styrde flickan uteder höjdens västra sida och det var tydligt, att här måste finnas en källa. Björn skyndade sig att än krypande, än nedhukat springande genom småskogen följa flickans väg. Nordväst om höjden utbredde sig en sumpig slätt, över vilken ängsullen utbredde ett snövit täcke, varför platsen erhölet namnet Ulldalen.

Vid dalens östra kant frambröt och frambyter än i dag en klar källa. Hur torr en sommar än kan vara, nog skänker den källan en härlig dryck. Flickan böjde sig ned för att ösa upp vatten. Björn såg det, ty han hade nästan lika fort som hon kommit till stället. Hann höll sig dock fortfarande dold, därför att han var villrådig, hur han bäst skulle nå sitt mål. Att bortföra flickan med våld, ville han inte gärna, kanske det även skulle visa sig omöjligt. Inte heller kunde han vänta, att hon självvilligt skulle följa en alldeles främmande man.

Flickan hade hejdat sig i sitt arbete för ett ögonblick och stod försjunken i tankar. Plötsligt ryckte hon till och hennes vackra drag förvredos av den största skräck.

"Nej, nej, bort!" ropade hon mot en lång, svartmuskig karl, som kom framrusande på den väg, hon själv nyss passerat. Uttan att bekymra sig om henne rop skyndade denne till källranden, grep flickan om livet i det han skrek: "Nu har jag dig ändå. Nu skall du inte slippa undan".

En envis brottnig uppstod nu. Flickan var så stark och vig, att hon inte utan vidare ville giva sig. Men hennes motståndare var också vig och mycket starkare, varför utgången säkerligen inte kunnat bli mer än en. (Forts.)

Smålands-Östergötlands Föreningsförbund av Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur

STORSTÄMMAN I TRANÅS.

Tranås den 30 okt.

Från ett sammanträde å stadsfullmäktiges sessionssal med bestyrelsen för den stora ungdomskongressen i Tranås nästa sommar meddelas följande.

Bestyrelsen, som består av ett 40-tal personer, hälsades välkommen av E. Kågén, vilken utsågs att leda förhandlingarna. Hr Kågén lämnade därefter en redogörelse för *Svenska ungdomsringen för bygdekultur*, vilken står som kongressinbjudare, samt gav även en redogörelse för kongressens omfattning, vilket vi tidigare varit i tillfälle omnämna. Så kommer Svenska ungdomsrings samtliga avdelningar att deltaga; Samfundet för hembygdsvård, Svenska hemslöjdsföreningens riksförbund, Riksförbundet för svenskhetens bevarande i utlandet, Nordiska museet i Stockholm, Kulturhistoriska museet i Lund, Föreningen Norden, Svenska Turistföreningen samt hembygds- och museieföreningarna i Östergötland och Småland, inbjudas.

Dessutom ungdomsorganisationer från Norge, Danmark, Finland, Åland, Färöarna.

För att giva våra läsare ett begrepp om denna kongress' omfattning nämna vi en i detta hänseende betydande detalj, nämligen utspisningshistorien. Man har att bereda sig på att servera 1,00 personer vid varje mål. Detta kommer att ske med hjälp av provisoriska köksanordningar vid Tennishallen och servering i hallen och större cirkustält.

Bestyrelsen godkände för sin del följande uppgjorda *förslag* till program:

Fredag.

Kl. 10 f. m. Kongressförhandlin-

garna taga sin början. Lokal: Centralskolans högtidssal.

Kl. 5 e. m. Gemensam middag serveras i Tennishallen.

Kl. 8 e. m. Mottagningsfest i Tennishallen. Kort hälsningstal av stadsfullmäktiges ordförande. Börsdirektör Kurt Belfrage hälsar de olika nationernas representanter välkomna, därefter svarstal av deras talesmän. Föredrag av Fabian Månsson. Musik av Tranåsscouterernas musikkår. Sång av en större Tranåskör.

Kl. 10 e. m. Gemensamt samkväm i Tennishallen.

Lördag.

Kl. 9 f. m. Geologiskt föredrag om Tranåsbygden hålles på Ekmarksberg av kapten Thure Filén.

Kl. 11 f. m. Serveras gemensam frukost i Tennishallen.

Kl. 12 midd. Samling vid Tranås hamn i och för utfärd å sjön Sommen. Färden går först till Romanäs, därefter till Svalberget och så förbi Brandsnäs till Torpa och åter till Tranås.

Kl. 5 e. m. Serveras gemensam middag i Tennishallen.

Kl. 6 e. m. Samling vid Tennishallen, varifrån marsch till Idrottsplatsen.

Kl. 7 e. m. Stor friluftsuppvisning i folkdanser å Idrottsplatsen, massuppvisning och uppvisning av de olika nationernas representanter.

Kl. 10 e. m. Enskilt samkväm i Tennishallen.

Söndag.

Kl. 9 f. m. Generalrepetition för samtliga sångare hålles i det förhyrda Cirkustältet vid Tennishallen.

Kl. 11 f. m. Gemensam frukost i Tennishallen.

Kl. 12 midd. Samling vid Tennishallen, därifrån marsch till Ekbergsparken.

Kl. 1 e. m. Den stora hembygdsfesten i Ekbergsparken. Hälsningstal av Stadsstyrelsens ordförande. Kronprinsen förrättar invigning av Hembygdsgården. Föredrag. Landsmålstolkning. Låtar å fiol av Ungdomsringsens spelmän. Uppvisningar i folkdanser. Sång av den stora kören. Musik av Tranåsscouterernas musikkår. Obs! Festen avslutas senast kl. 5 e. m.

Kl. 6 e. m. Stor friluftskonsert i Östanåskogen. Stora kören sjunger gemensamt 8 sånger, dessutom separata sånger av enskilda körer.

Kl. 8 e. m. Avslutningsmiddag i Tennishallen och i Cirkustältet för samtliga medverkande och hedersgäster samt för stadens myndighetspersoner och pressen.

Kl. 11 e. m. Kongressen avslutas med kortare tal av Börsdirektör Kurt Belfrage, därefter marsch i fackeltåg till järnvägsstationen, där resande gäster avhurras.

Kommittéerna, som tillsatts av Tranås Hembygdsnämnd, äro:

Representationskommitté.

Börsdir. Kurt Belfrage, Stockholm, ordf., grevinnan Alice Trolle, Linköping, landshövdingenskan Elsa Malmroth, Jönköping, kontorschef Elis Kågén, Tranås.

Organisationskommitté.

Kontorschef Elis Kågén, ordf., disponent Nils Nilsson, disponent C. E. Jonsson, handlande Alb. Rosén.

Mottagningskommitté.

Kontorschef Elis Kågén, ordf., tandläkare Knut Rudelius, apotekare Ebbe Westman, stadsstyrelsens ordf., stadsfullmäktiges ordf., stadsfullmäktiges v. ordf., drätselkammarens ordf.

Festkommitté.

Disponent Nils Nilsson, ordf., bokhållare Nils Kroon, handl. Erik Fång, banktjänsteman Ivan Pelow, barberare Hugo Holmstedt, fabrikör Artur Carlsson, ingenjör Axel Karlgård, fabr. Axel Andersson, stadsvaktmäst O. Ahnström.

Inkvarteringskommitté.

Disponent C. E. Jonsson, ordf., prokurist Martin Bringner, banktjän-

steman David Fundin, källarmästare Olle Vilgon, banktjänsteman Börje Meijer, smedsmästare Knut Eriksson, stud. Arv. Jonas, poliskonst. O. Rodén, exekutivbetjänt H. Carlsson.

Serveringskommitté.

Handl. Alb. Rosén, ordf., bokhåll. Erik Rundblom, fru Siri Jonsson, fröknarna Donna Lind, Karin Rosén, Ingrid Nilsson, snickarne O. Hedberg och David Andersson.

Dekorationskommitté.

Fröknarna Ruth Carlsson, ordf., Svea Ljungqvist, Ruth Meijer, Svea Öhman, Karin Torell, Ettan Gentzel, Gunhild Johansson, dekoratör Rob. Haglund.

Utställningskommittén,

som är utsedd av Holavedens Hembygds- och Fornminnesförening, har följande sammansättning:

Landsfiskal Sigurd Pira, ordf., arkitekt Einar Rudskog, järnhandl. Hugo Carlsson, disponent Knut Westberg, konstnär Arvid Hjelmqvist, fruarna Sigurd Pira, Axel Linge och Wilh. Wigén, fröken Jenny Gustäfs-son.

T. T.

DAGENS VERS I TRANÅS

En nordisk kongress i vår stad man planerar

Till sommaren, när åter är värme och sol. —

Vårt Tranås rätt raskt till storskad marscherar —

Det blir — så att säga — en världsmetropol,

Ty främlingar komma från väster och öster,

Från glödande söder och kallaste nord,

Och sångare många med klingande röster

Besjunga här skola vår fädernejord. —

Är festkommittén mig se'n huld och bevågen

Så blir jag nog ombedd att skriva — prologen!

HEJ.

ETT BARNLAG

Bland de till kretsförbundet senast anslutna folkdanslagen finna vi ett litet duktigt barnlag: Förgät Mig Ej från Motala. Genom ledaren herr Gunnar Höög sänder detta lag en hälsning till de andra barnlagen inom kretsen. Laget räknar ett 20-tal ungdomar i ålder mellan 9—13 år, och har trots att det är ganska nytt hunnit med en rad lyckade uppvisningar. De små självsäkra östgötarna — se fotot här ovan — och deras energiske ledare önskas framgång.

FRÅN STOCKHOLMSKRETSENS

Tidningsuttalanden i Norge om svensk folkdans och folkmusik efter Brage Gilles resa.

"Unglyden", torsdagen den 11 sept. 1924.

Vi fingo se svensk folkdans och höra svensk folkmusik på själva Voss också. Det hade gått stora rykten om den svenska folkdansen, så det var inte underligt att ungdomshallen på Voss var alldeles fullsatt. Och det var en vacker syn att se den svenska ungdomsflocken komma in på scen med en svensk sidenfana först och Brage Gilles vita sidenfana efter denna. Deras eget märke bar fram budet: "Här äro vi", och den blågula flaggan höll fram: "För att visa fram en liten del av vårt hemlands skick och sed till moder Sveas ära". Det var något tagande i det-

ta. Svenskarne hålla av det egna, ett föredöme för norsk ungdom. — — — De två spelmännen som läto höra sig tyckte jag voro särdeles olika, både i håg och spel. Bernhard Jansson spelade bl. a. en brudmarsch från Österåker, vilken bar fram fagert bud om svenskt folkliv. Anders Soling tycktes vara av grannare stöpnig. Hans musik ligger närmare det norska folklynnnet, i hans brudmarsch var det mycket som påminde om vår egen Bjölleslåt. Han och Bernhard Jansson spelade också några nummer tillsammans, där var det Janssons starka fiol som rådde, men Soling tycktes hava den finaste musiksjälen. — — —

"Bergens Tidende", lördagen den 6 sept. 1924.

Den Svenska folkdansuppvisningen i går kväll hade samlat fullt hus. — — så kom hela dansarföljet in med fem spelmän i teten, under svenska och norska flaggorna. De blevo emottagna med stormande applåder. — — — Den vackraste av alla svenska folkdanser tycker jag är Vingåkersdansen. Den liknar något vår Springar. Men man ser väl skillnaden på svenskt och norskt folklynn. Den jäntan som är med pojken, är i Vingåkersdansen icke rädd för att visa sitt segermod och hon som dansar ensam visar tydligt sin svartsjuka, liksom jagande den andra och kastar henne från pojkens knä. I springdans är det däremot så att

den jätan som är fri dansar ändå vildare, ändå mer förlockande, så att pojken med ett tvärkast gör sig ledig och dansar med henne i stället. Och de dansa utan att lägga känslorna sina i dagen. — — — Sista dansen var Skrällåt. Stämningsfull var den, mest till det sorgmodiga. Man måste tänka på stämningen i ett lag efter en bältesspanning.

Laget fick stormande applåder, som de också voro till fulla värda. Det samma hände de två spelmännen som först gav var sina tre nummer svensk folkmusik och därefter tre nummer tillsammans. — — —

Det visade sig här, liksom det tidigare visat sig, att svenskarna äro komna längre än norrmännen i folkdansteknik. Där borta är det så att folkdansen är en sak som alla samla sig om och glädja sig över, är med och hjälper fram, liksom ingen svensk, vad stånd han än räknar sig till, håller sig för god att bära folkdräkt. — De svenska folkdanserna vi fingo se i går kväll buro alla märken efter att vara både tekniskt och folkpsykologiskt genomstuderade. — — —

"Gula Tidend", måndagen den 8 september 1924.

— — — Olav Hoprekstad höll ett storslaget tal för gästerna. Han jämförde den nationella rörelsen i Sverige och i Norge. — Sverige kände ingen målsstrid. De voro färdiga med den för flera hundra år sedan. Allt det nationella som norrmän nu strävar med att få genomfört, har svenskarne nått fram till för länge sedan. I Sverige är det ingen skam att vara svensk-svensk; medan norrmän här i Norge grina apa åt allt som är norsk-norskt. Det svenska språket är talat av alla, hög som låg, medan folk här i Norge göra sitt yttersta för att bryta ned det norska målet. — — — Därefter tackade han svenskarne för att de kommit hit över till oss och visat oss sina danser. De buro bud om ett rikt kultiverat folk. Danserna avspeglade svenska känslor och svenskt lynne och de voro framförda så utomordentligt fint och känslorikt, något som vi norrmän måste lära av Eder. — — —

"Den 17:de Mai" lördagen den 13 september 1924.

I går kväll kunde ingen klaga över att folk kom för sent till mötet i Bondeungdomslaget, salen var fylld till sista plats mycket tidigare än vanlig mötestid. Om en stund hördes det fiolspel och så kommo svenskarne upp genom salen med den svenska flaggan och 5 spelmän i täten, så kom Brage Gilles sidenfana och hela Grage Gille, därefter Leikarringen i Bondeungdomslaget med den norska fanan. Dansarne gingo direkt upp på scenen och blevo mottagna med stormande applåder.

Fil. kand. Johs. Dale steg fram och höll ett litet välkomsttal: Tack skall desse svenske ungdomar ha, för att de åter ville komma hit och hälsa på oss. Vi arbetar för samma mål, därför är det en sådan glädje att Ni kom, vi har mycket att lära av Eder. Ni äro längre komna än vi, för i Sverige är det icke strid om det nationella. Folkdansen, folkmusiken, byggedräkterna och hela bygdekulturen är vördad och högt värdesatt av alla svenskar, medan det ännu är många norrmän som vanvördar allt slikt. Vi äro glada och tacksamma att svensk ungdom vill sluta upp tillsammans med oss, för vi veta att de göra det därför Ni respektera det norska vi strida för. Men också för glädje och munterhet ären i komna hit, låtom oss då också hoppas att detta må bli en glädjerik kväll.

Den svenske ledaren, Gunnar Rasmusson, tackade. Vi hava givit oss ut på denna färd för att bättre lära känna Norge, såväl i helg som i söcken. Det har varit en fästfärd. På alla ställen har gästfriheten varit storartad och aldrig har vårt hjärta bankat hårdare för något vackert än när vi reste genom den fagra Romsdalen. Ni säga Ni vill lära av oss; Ni norrmän hava så mycket vackert och särmärkt, tänk bara på Eder sångdans, så det är litet Ni kan lära av oss. Vi hava blivit mottagna som bröder, ord finnes ej för våra känslor, men vi skola länge leva på minnet av denna färd. — Så ljöd "Du gamla du fria" och sedan började uppvisningen. Stämningen kom högt med en gång men steg och steg hela kvällen. Svenskarne äro så väl inövade att man glömmet det är uppvisning och tror att de dansar bara för eget nöje.

Ja, man blir gladare ju fler gånger man ser dessa danser, i går var det särskilt de två sista. Jag har alltid varit vek för Vingåkersdansen och jag har alltid ansett Gunnar vara mästare i att dansa den, men aldrig som i går. Och så Skrällåt till slut. Det är den svenska dansen jag sätter högst, ja, de flesta norrmän göra väl detsamma. Musiken och dansen smälter så helt samman att den ligger och sjunger i hågen från år till år och blir bara kärare ju äldre man blir. Också i går tyckte jag det var denna dans som svenskarne nådde högst i.

Bernhard Jansson och Anders Soling är två särdeles dugande spelmän, det var glädjande att höra en så vacker tolkning de gävo svensk folkmusik, var för sig och tillsammans, särskilt det sista. — — —

FRÅN GÖTEBORG

"Gillet's" Allmogeafton i Konserthuset den 18 dennes hade som vanligt samlat sin publik. Undertecknad uppskattade församlade menigheten till ett femhundredatal personer — och resultatet bliver väl en liten förlust för den energiskt arbetande föreningen. Hoppas att inte de "griska" medlemmarna för ett ögonblick låta modet falla, vilket i regel brukar följa ett bakslag, — men "ingen framgång utan motgång". Spotta i nävarna och fortsätt med "röjningsarbetet".

För att nämna något om fästen, så torde man kunna ge bästa betyg. Det hela inleddes med "Gottlandsmarschen", utförd av samtliga medverkande spelmän. Härefter uppvisningar av folkdanser, sång och låtar. Förstnämnda utfördes men vanlig bravur och säkerhet och publiken lade på ett eklatant sätt sin förtjusning i dagen. Och varför skulle den inte göra det? Glad och tacksam bör den ungdom vara som vunnit känsla för folkdanserna. Heder åt dem, heder åt deras lärare och ledare.

Vissångerskan fröken E. Hansson från Kungsör medverkade med sång och föredrog gamla verkligt vackra och omtyckta visor och sånger. Mig veterligt torde det vara första gången som hennes sång bjöds för Göteborgs publik. Enkelhet och flärdfrihet var betecknande för hennes per-

son, och vann tillsammans med hennes sång publikens bevägenhet.

Allmogemusiken representerades av P. J. Berndtsson från Skärälid i Skåne, Dan Danielsson från Filipstad samt våra egna båda spelemän Widén och Larsson. Gubben Berndtsson är allt fortfarande, trots sina många år, en speleman av Guds nåde. Dan Danielsson är en storspeleman. Hans musik skiljer sig i mångt och mycket från den vanlige allmogespelmannens, mest genom en frapperande teknik. Hans vackra vallåtar funno säkert mången beundrare. — Och så till sist våra egna båda "låtspelare". Det är förunderligt vad dessa båda ungdomar hunnit med att göra sig omtyckta och populära bland göteborgarna. Är det musiken, deras humoristiska paschaser, eller är det de båda uppträdandes personliga jag som så rycker människorna med sig?

— Inte är jag kompetent att lämna en vederhäftig kritik, men nog torde det rytmiska, taktfasta och livliga, kanske ibland något bullrande i deras musik, vara det som i grund och botten finner genklang och förståelse hos dessa vardagliga, kanske i flesta fall mindre musikaliska sinnen. Deras djärva uppträdande gör säkerligen sitt till för ernående av den erforderliga förbindelselänken mellan publik och agerande.

Det hela avslöts med en gammal bröllopsmarsch och vi närvarande voro nöjda. Tack. *Gotte.*

SPELMANSTÄVLAN I ÖSTERBY

I samband med sin höstfäst hade Österby-Dannemora Folkets hus-förening söndagen 7 sept. anordnat spelmanstävlan. Av de 21 anmälda hade 16 infunnit sig, varav 10 spelade nyckelharpa och 6 fiol. Tävlingen åhördes av omkr. 500 personer, som livligt applåderade de gamla låtarna, särskilt dem som utfördes av den 12-åriga H. Jernberg, Österby. Han spelade till och med en egen komposition i form av en gammal polska.

Det var verkligen uppfriskande att få höra gammal folkmusik, utförd av gamla och unga allmogespelmän, när man i flera månader fått i sig musiken från nutidens jazzkapell.

Prislistan fick följande utseende:

- 1 pris Osk. Larsson, Harbonäs, 25 kr.
- 2 pris K. Bengtsson, Hållnäs, 20 kr.
- 3 pris Joel Jansson, Vässland, 15 kr.

Dessutom utdelades hederspris till: K. Svensk, Österby, 15 kr.

J. A. Löveström, Tobo, 10 kr.

J. B. Grönberg, Skärplinge, 10 kr.

Gräås, Gävle (extrapris för en av honom gjord dubbelharpa) 5 kr.

Fiol:

1 pris G. Jernberg, Österby, 25 kr.

2 pris Aug. Bolin, Harbonäs, 20 kr.

3 pris Ivar Tallroth, Harbonäs, 15 kr.

Hederspris till:

C. A. Loberg, Skärplinge, 15 kr.

P. E. Lindholm, Åkerby, 10 kr.

Uppmuntringspris till:

Herb. Jernberg, Österby, (12 år) 15 kronor.

Som prisnämnd fungerade hrr J. Ask, Söderfors, N. Lund, Österby, Fr. Sundkvist, Film, och D. Bergstedt, Dannemora.

Glädjande nog synes det som om nyckelharpan vore på god väg att åter bli ett bygdespelmannens instrument. Särskilt i Uppland och Västmanland har den hemortsrätt.

HEMBYGD SVÅRD Å GRÄNGESBERGSBOLAGETS EGENDOM I VÄSTMANLAND

Bolaget vräker en torpare vars släkt bebott och brukat samma gård i över 100 år.

I måndags lät Grängesbergsbolagete verkställa en vräkning mot lantbrukaren Karl Erik Broberg med hustru och sex barn, från dagsverks-torpet Sandudden i Ljusnarsbergs församling på gränsen till Grängesberg. Vräkningen har väckt mycket uppseende i trakten eftersom den riktat sig mot en släkt, som i mer än 100 år bebott gården.

Twisten rör sig om besittningsrätten till ett s. k. slogänge, kallat Sanduddänget. En bergsman Jan Jansson i Grängesberg hade år 1802 förvärvat dåvarande dagsverks-torpet Sandudden, men sålde det 1813 till nämndemannen Abraham Persson-Hård. Vid köpet förbehöll sig emellertid Jan Jansson för sig och sina efterkommande besittningsrätten till det nämnda området, Sanduddänget. Denna besittningsrätt fastställdes genom inteckning i stamhemmanet Sandudden den 7 okt. 1823. Ett för-

sök av Högfors bolag år 1842 att få Jan Janssons änka och hennes barn avhysta från Sanduddänget ogillades av Gopparbergs bergslags häradsrätt. Senare har emellertid en del av området sålts till Grängesbergsbolaget.

År 1902 blossade striden om det återstående området upp. En av arvingarna hade börjat hugga ved för husbehov och för försäljning å en skifteslott som — enligt arvtagarens uppfattning — aldrig ingått i bolagets köp. Bolaget var emellertid av en annan åsikt och tog ut stämning med yrkande om förbud för vidare avverkning samt kvarstad på veden. Dessutom erhöll bolaget vräkningsdom på den av Karl Erik Brobergs moder bebodda stugan som nu i dagarna genom vräkningsdomens verkställighet blivit nedriven. Stårbhusets advokat har gjort gällande att orsaken till att åtgärden vann häradsrättens bifall varit den att arvingarna av brist på medel icke maktat försvara sig eller lämna häradsrätten upplysning om verkliga förhållandet. Någon dag efter det detta utslag vunnit laga kraft inställde sig polisuppsyningsmannen jämte 16 man för att nedriva änkefru Brobergs stuga. Det uppges, att det var på grund av den gamlas livliga protester som vräkningen den gången inhiherades.

Tjugo år efteråt har vräkningen nu verkställts.

Landsfiskal Larsson, som hade att verkställa vräkningsdomen, framhåller vid ett samtal med D. N. som sin bestämda uppfattning att Broberg hade fått bo kvar i sin stuga till döddagar om inte han eller hans påskyndare framtingat åtgärder från bolagets sida. Det framgår ju tydligt, säger landsfiskalen, att bolaget visat all hovsamhet, då det icke tidigare låtit domen gå i verkställighet. Nya byggnader ha av Broberg uppförts på bolagets område och avverkningen av skog har icke inställts. Det är väl detta som tvingat bolagets steg. Senast i somras ingav bolaget till länsstyrelsen i Örebro län en ansökan om kvarstad å avverkad ved samt förbud för vidare avverkning. Länsstyrelsen hänvisade då parterna till att inför domstol göra

Uadmal utbytes mot ull

Östgötadräkterna
Treuliga och Billiga.

Wästmanlands
Läns Hemslojds-
förening

Wästerås

Möbeltyger
Klänningstyger
Gardiner

m. m.

Sockendrakter från Wästman-
land samt material till desamma

Tel. Västerås 19 07

sin rätt gällande. Bolaget har be-
svärat sig hos hovrätten, där ären-
det för närvarande är under be-
handling. Landsfiskal Larsson för-
klarar även att man vid vräkningen
gick fram med så stor hänsynsfull-
het som möjligt. Bolaget hade sänt
karlar och hästar för flyttningen av
bohaget till ett av bolagets hus, som
inte ligger långt från stugan, men
Broberg hade ej velat använda sig
härav. Han flyttade i stället med
sin familj in i en snickarbod alldeles
i närheten av det rivna huset.

Vräkningen har alltså hittills bli-
vit ineffektiv för bolaget, då Broberg
bor kvar på området.

Så långt Dagens Nyheter, lands-
fiskal Larsson och Grängesbergsbo-
laget, Broberg har ingen hört men
det vore av intresse för ett opartiskt
bedömande att även höra motparten
i en sak som denna. Givetvis har
väl Broberg sina randiga skäl och
rutiga orsaker till stöd för sitt tred-
skande. Man tycker i alla fall, att då
en besittares släkt brukat en gård i
över hundra år, så skulle lagen i
detta fall skydda och hjälpa
i stället för stjälpa. Bolagen får
man inte räkna med, de äro alla lika
hänsynslösa. När kommer lagen om
skydd för arrendebonden och torpa-
ren, som varit på tal i riksdagen fle-
ra gånger? Har inte även hembygds-
vården här ett fält för sin verksam-
het?
Kras.

Jönköpings Läns
Hemslojdsförening

Utställning
och försäljning
av Möbler, Vävnader.
Byggedrakter
m. m.

Östra Storgatan 11
Tel. 974 Jönköping Tel. 974

NY LÄROBOK

I

SVENSKA
FOLKDANSER
ÄR UTKOMMEN

OCH FINNES ATT TILLGÅ HOS HERRAR
BOKHANDLARE SAMT DIREKT FRÅN

SVENSKA
UNGDOMSRINGEN
STOCKHOLM 50.

FÖRENINGEN FÖR SVENSK
HEMSLÖJD

GRUNDAD ÅR 1899

Beskyddare: H. M. Konungen

Ordf.: H. K. H. Prins Eugen

FÖRSÄLJNINGSFÖRENINGENS
UTSTÄLLNINGSLOKAL

12 BIBLIOTEKSGATAN 12

Telefoner: 76 25, växel

Norr 81 43, växel

Möbler, Textilier, Mattor, Klän-
ningstyger, Nationaldräkter, Spet-
sar, Armatur Keramik m.m., m.m.

Vid köp av treuliga och nyttiga

Fulklappar

vänd Eder till

FRU JUDIT LANGES
BORSTAFFÄR

DROTTNINGGATAN 104

STOCKHOLM

Tel. 145 88

Obs! Medlemmar i Sv. Ungdoms-
ringen erhålla 10% å alla varor.

Malmöhus Läns
Hemslojdsförening

Malmö — Helsingborg

Tel. 26 16, 72

★

Häradsdräkter från länet utföras
på beställning.

★

Även material
o. upplysningar lämnas
beredvilligt åt de som så önska.

Skansens högloft

är just den plats som bäst lämpar sig för Edra medlemmar. Små enskilda rum för slutna sällskap. Gott kaffe. Gräddvåfflor. Musik dagl. 5,30—10 e. m.

Föreningar? Glöm ej vid fester:

Ringens gemensamma affischer,
konstnärliga, uppseendeväckande.
Ringens exp., Stockholm 50.

förslag och ritningar till föreningsstandar och märken upp-
göras konstnärligt, billigt och snabbt
gm Ernst Granhammar
Adr. Stockholm 50.

Per tub 75 öre

MEDICO
Tanderème
Gör tänderna friska
och bländande vita.

MEDICO
GÖTEBORG.

Generalagentur för Stockholm: Landberg & Wingardt.

HEMBYGDENS
PRENUMERATIONSPRISER
Helt år . . . kr. 4:80
Halvt år . . . „ 2:60
Kvartal . . . „ 1:50
Lösnummer „ 0:40
Prenumeration verkställs bäst
genom posten eller direkt från
Redaktionen av Hembygden,
Stockholm 50.

Tidn. utkommer 12 ggr om året.
I den mån utrymmet tillåter det, omfat-
tar tidningen även aktuella saker, men
kommer framförallt att utgivas som
landscapsnummer, omfattande folkmu-
sik, hemsöjd, hembygdsvård, folkdans
m. m. samt förbundsmeddelanden från
de olika sektionerna.